

Mei 2016

Technische mogelijkheden IBAN-portabiliteit in Nederland

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Inhoud

Inleiding 5

Samenvatting 6

1 Pre-SEPA NL: Bankrekening systematiek en nummerportabiliteit..... 9

1.1 Korte historie Nederlands giraal betalingsverkeer 9

1.2 Duale bankrekeningnummersystematiek 9

1.3 Technische mogelijkheden Nederlandse rekeningnummerportabiliteit pre-SEPA 10

2 SEPA: Europese bankrekening systematiek 13

2.1 Het waarom van SEPA (Europese integratie-gedachte)..... 13

2.2 Gemeenschappelijke rekeningsystematiek met nationale basis 13

2.3 Kenmerken NL IBAN 13

2.4 Uitgifte en beheer NL IBANs..... 14

2.5 Kenmerken NL BIC 15

2.6 IBAN-only wettelijk verplicht 16

3 Technische mogelijkheden en nodige aanpassingen NL IBAN-portabiliteit 17

3.1 Definitie, scope en opzet 17

3.2 Inrichten centraal raadpleegbestand NL IBAN Overstappers 18

3.3 Aanpassingen in de betaalketen 18

3.3.1 Bedrijven en overheidsinstellingen..... 19

3.3.2 Serviceproviders 20

3.3.3 Banken met zakelijke klanten 20

3.3.4 Het interbancaire SEPA-betalingsverkeer 22

3.3.5 Banken met particuliere klanten 24

3.3.6 Inrichten proces van overdracht van oude naar nieuwe bank..... 26

3.3.7 Consumenten 27

Conclusies 29

Inleiding

Consumenten die willen overstappen naar een andere bank noemen nog al eens als belemmering dat het bestaande rekeningnummer niet kan worden meegenomen. Met de komst van de Single Euro Payments Area (SEPA), de gezamenlijke Europese betaalmarkt en het wettelijk verplichte gebruik van IBANs met daarin verwijzingen naar het land en de bank, lijkt de mogelijkheid van overstappen met nummerbehoud er niet beter op geworden.

De Tweede Kamer heeft de minister van Financiën gevraagd extern onderzoek te laten doen naar het vergemakkelijken van overstappen van bank, inclusief welke stappen er nu al wel mogelijk zijn of gezet zouden kunnen worden om in Nederland over te kunnen stappen met nummerbehoud. In zijn reactie heeft de minister aangekondigd hiertoe een aantal stappen te zetten, waaronder een analyse van DNB van technische belemmeringen die er binnen de huidige betaalinstructuur zijn om over te kunnen stappen met nummerbehoud en wat er voor nodig zou zijn om deze weg te nemen.

Met betalingsverkeerexperts heeft DNB een analyse uitgevoerd van technische mogelijkheden om in Nederland over te stappen naar een andere bank met behoud van het nummer van de betaalrekening, het IBAN. Doel is inzicht te verschaffen in de technische en operationele aanpassingen die hiertoe mogelijk en nodig zouden zijn.

Omdat IBANs mede zijn gebaseerd op de nationale rekeningnummers, is voor inzicht in de technische mogelijkheden van NL IBAN-portabiliteit, enige achtergrondkennis vereist van het betalingsverkeer en de bankrekeningnummerssystematiek van vóór de SEPA-migratie.

Daarom begint de analyse in hoofdstuk 1 met een korte historie van het betalingsverkeer en de bankrekeningnummerssystematiek in Nederland, op basis waarvan in hoofdstuk 2 achtergronden en systematiek van de IBANs worden toegelicht.

Met deze achtergrond wordt vervolgens ingegaan op de technische mogelijkheden van NL IBAN-portabiliteit binnen de huidige betaalinstructuur.

De analyse is uitgevoerd aan de hand van een beschrijving van de technische en operationele aanpassingen die banken, payment processors, service providers en bedrijven zouden moeten doorvoeren om het wisselen van bank met behoud van het NL IBAN mogelijk te maken.

De analyse wordt voorafgegaan door een samenvatting en wordt afgesloten met de conclusies.

Samenvatting

1. Technische mogelijkheden nummerportabiliteit pre-SEPA

Portabiliteit van bankrekeningnummers heeft in de jaren '80 van de vorige eeuw korte tijd in Nederland bestaan. Met de zo geheten "Externe Nummerfixatie" konden m.n. zakelijke klanten overstappen naar een andere bank met medeneming van hun 9-cijferige bankrekeningnummer. Deze faciliteit werd weinig gebruikt en heeft niet lang bestaan vanwege ondervonden financiële en administratieve problemen voor zowel de twee betrokken banken, als voor de overstappende klant.

Vanwege verschillen in de systematiek van de bank- en gironummers kon die externe Nummerfixatie niet worden geboden bij overstap van rekeninghouders van banken naar de toenmalige Postcheque- en Girodienst (PCGD) en vice versa. Ofschoon het technisch mogelijk zou zijn geweest die systematiek te uniformiseren, is het daar niet van gekomen vanwege de complexiteit en de inspanningen die het zou vergen van banken, maar ook van bedrijven en overheidsinstellingen. Bovendien bestond het inzicht dat de verwachte baten ver bij de kosten zouden achter blijven. Als alternatief bieden de Nederlandse banken vanaf 2004 de Overstapservice.

2. IBAN: Europese bankrekeningnummersystematiek in SEPA

Met de overgang naar de Europese infrastructuur (SEPA) in 2014 is de systematiek van de bankrekeningnummers in Nederland en in de andere SEPA-landen gestandaardiseerd. Conform een Europese Verordening gebruiken consumenten en bedrijven ter identificatie van hun betaalrekening het 'International Bank Account Number' (IBAN) en verwerken banken het onderlinge betalingsverkeer op basis van IBANs.

Het IBAN is gebaseerd op de voormalige nationale rekeningnummers, aangevuld met een landcode, een controlegetal en voor de landen met nationale nummers zonder bankcode, zoals in Nederland, ook met een bankcode. Deze bankcode verwijst naar de bank waar de rekening loopt en is cruciaal voor de juiste routing van de betalingen van consumenten en bedrijven in SEPA. De SEPA-verordening schrijft voor dat consumenten en bedrijven in het binnenlandse zowel als in het grensoverschrijdende betalingsverkeer kunnen volstaan met hun IBAN, waardoor banken de bankcode in het IBAN gebruiken om betalingen naar de juiste bank in binnen- én buitenland te kunnen leiden.

Ofschoon met het gebruik van IBAN de systematiek van de rekeningnummers in Nederland dezelfde is geworden, is die specifieke bankcode in het IBAN een nieuwe belemmering voor nummerportabiliteit.

3. Technische mogelijkheden en nodige aanpassingen NL IBAN-portabiliteit

Dat ingeval van overstappen naar een andere bank met behoud van het NL IBAN de bankcode blijft verwijzen naar de 'oude' bank kan vreemd ogen, maar hoeft op zich technisch geen probleem te zijn. Echter, als IBANs portabel zijn geworden, kan er niet meer automatisch van worden uitgegaan dat die bankcode verwijst naar de bank waar de betaalrekening wordt aangehouden. Dit betekent dat er aanpassingen nodig zijn.

Inrichten centraal raadpleegbestand NL IBAN Overstappers

Om ingeval van IBAN-portabiliteit banken en ook bedrijven en overheidsinstellingen inzicht te kunnen geven in bij welke bank op een bepaald moment een NL IBAN loopt, kan er een 'centraal raadpleegbestand van NL IBAN Overstappers' gerealiseerd worden. Dit bevat een overzicht van geporteerde NL IBANs en kan als extra controlestop op diverse punten in het verwerkingsproces gecheckt worden om een betaling naar de juiste bank te leiden. Aan deze raadpleegfunctie worden hoge eisen gesteld vanwege o.m. de juistheid van de data, de (eventuele decentrale) beschikbaarheid en snelheid van de service, en privacy-eisen. Om dit nieuwe routingmechanisme efficiënt en betrouwbaar te laten functioneren, zijn aanpassingen bij vrijwel alle partijen in de keten van het betalingsverkeer nodig.

Aanpassingen bedrijven, overheidsinstellingen en service providers

Een gevolg van NL IBAN-portabiliteit zal zijn dat de consument bij de overstap naar een andere bank leveranciers, de overheid en andere relaties niet op de hoogte hoeft te brengen van een nieuw rekeningnummer. Op tal van plaatsen in de bedrijfsadministratie van overheidsinstellingen en bedrijven is het echter van belang inzicht te blijven houden bij welke bank relaties en klanten rekeningen aanhouden. Om technische, operationele en/of commerciële redenen, zullen zij het centrale bestand willen raadplegen en die check in hun systemen en processen technisch en operationeel inbouwen. Datzelfde geldt voor serviceproviders die bedrijfsleven en overheid ondersteunen bij het betalingsverkeer en/of de bedrijfsadministratie, zoals administratiekantoren, salarisuitvoerders en online providers in de e-commerce.

Aanpassingen NL banken

Banken ontvangen betaal- en incasso-opdrachten van eigen zakelijke en particuliere klanten of vanuit een andere bank in het SEPA-circuit. Hierbij voeren zij controles uit om vast te stellen of de opdracht correct is aangeleverd en hoe die verwerkt gaat worden. Om deze verwerkingscontroles goed uit te kunnen voeren, is het voor de bank noodzaak inzicht te hebben bij welke bank het NL IBAN op dat moment loopt. Naast deze operationele controles zijn er ook technische en commerciële redenen voor banken om het centrale bestand te willen raadplegen. Daar zullen banken hun systemen en processen technisch en operationeel dan op inrichten. De gehele verwerking is een geautomatiseerd proces gericht op (zeer) hoge transactievolumes in zeer korte tijd, met een grote rol voor de processors, voor de verwerkers van betalingsverkeer, zoals Equens. Ook processors zullen dan de toegang tot het centrale raadpleegbestand in hun systemen en processen technisch en operationeel gaan inrichten.

Naast de impact op de verwerking van de alledaagse betalingen, is er de impact van het technisch en operationeel mogelijk maken van het overstappen met NL IBAN-behoud. Banken zullen dan technische veranderingen doorvoeren om correct te kunnen omgaan met geporteerde NL IBANs. Opdat de consument na overstap met hetzelfde IBAN aan het betalingsverkeer kan deelnemen, zorgt de nieuwe bank o.a. voor de koppeling van dat behouden IBAN aan de nieuwe betaalrekening, voor nieuwe betaalmiddelen en nieuwe devices of codes voor de online (internet of app) toegang tot de rekening. Daar waar banken binnen geautomatiseerde omgevingen betaalrekeningnummerdata gebruiken, zullen er aanpassingen nodig zijn. Bij een overstap met NL IBAN-behoud volstaat de huidige Overstapservice niet. Immers, een complicerende factor is dat één nummer niet gelijktijdig bij twee banken kan lopen. Bij overstap met nummerbehoud is er idealiter dus één 'big bang' waarop de 'nieuwe' bank haar dienstverlening start en de 'oude' bank haar dienstverlening stopt. Dit vergt een nauwgezet stappenplan m.n. voor de overstapper en de betrokken banken. Om te zorgen dat de overgang correct en zorgvuldig verloopt, kan de overstapper mogelijk een korte periode niet of niet volledig aan het betalingsverkeer deelnemen. Dit alles noodzaakt tot aanpassingen die per bank verschillen en kunnen variëren van kleine databasewijzigingen tot volledige redesign van de verwerkingsketen.

Aanpassingen in het interbancaire SEPA-betalingsverkeer

Voor het Europese betalingsverkeer zijn binnen de eurozone zo'n 6.000 banken onderling met elkaar verbonden. Dit kan bilateraal geregeld zijn tussen twee banken of multilateraal via één of meerdere processors. Een bank, dus ook een Nederlandse, kan zich aan één of meerdere processors verbinden. Om uitval tijdens de verwerking te voorkomen zal ingeval van NL IBAN-portabiliteit iedere bank en processor in Europa bij het verwerken van transacties van en naar een NL IBAN aanvullende informatie nodig hebben over de bank waar die IBAN op dat moment loopt. Dit betekent dat ook deze partijen het centrale raadpleegbestand nodig hebben en aanpassingen zullen doorvoeren om dit technisch en operationeel te kunnen gebruiken. Kortom, NL IBAN-portabiliteit heeft gevolgen voor banken en processoren in een groot deel van Europa.

Gevolgen voor consumenten

Consumenten (en klein MKB) hoeven geen technische aanpassingen te doen om met nummerbehoud naar een andere bank over te kunnen stappen. De overstapper heeft als voordelen dat het rekeningnummer kan worden behouden en dat relaties niet op de hoogte hoeven te worden gebracht van een nieuw nummer. En net als iedere andere nieuwe bankklant zal deze een betaalrekening met de gewenste betaalproducten en -diensten bij de nieuwe bank aanvragen en ontvangen. Wel moet de overstapper er rekening mee houden dat de overstap enige tijd kan vergen en dat hij of zij tijdelijk niet of niet het volledig aan het betalingsverkeer kan deelnemen.

1 Pre-SEPA NL: Bankrekening systematiek en nummerportabiliteit

Voor begrip van de belemmeringen van nummerportabiliteit in de huidige Europese betaalinfrastuctuur, is enig inzicht vereist in de Nederlandse betaalinfrastuctuur en bankrekeningsystematiek van vóór de migratie naar SEPA en IBAN. De reden is dat de pre-SEPA verschillen in de nationale Nederlandse bankrekeningnummers nog voortleven in de Nederlandse IBANs.

1.1 Korte historie Nederlands giraal betalingsverkeer

De massale overstap van contant naar giraal betalingsverkeer kwam op gang in de jaren '60 van de vorige eeuw. De Amsterdamse Gemeentegiro en de toenmalige Postcheque- en Girodienst (PCGD¹), liepen voorop met de massale uitgifte van girorekeningnummers en de inrichting van een eigen geautomatiseerd, verwerkingsproces. De grotere banken volgden snel met de oprichting van een centrale voor het onderling uitwisselen en verrekenen van betalingsverkeer, de BankGiroCentrale (BGC)². Om het uitwisselen van betalingsverkeer efficiënt te laten plaatsvinden, werd daarbij een systematiek ontworpen voor bankrekeningnummers. Zo ontstonden er, naast het al bestaande betaalcircuit van de centrale bank, twee betaalcircuits met twee verschillende rekeningnummersystematieken.

Het PCGD-circuit was feitelijk een gesloten circuit: girorekeninghouders konden uitsluitend geld overmaken naar en ontvangen van andere girorekeninghouders. Het BGC-circuit was een meer open circuit, omdat bankrekeninghouders geld konden overmaken naar en ontvangen van alle bank- én girorekeninghouders. De banken en de BGC hielden voor dit circuitoverschrijdende betalingsverkeer girorekeningen aan in het PCGD-circuit. De (netto) geldstromen van dit circuitoverschrijdende betalingsverkeer werden verrekend via de tegoeden die de PCGD en de individuele banken bij DNB aanhielden. In 1975 riep de Minister van Financiën omwille van de efficiency op tot onderzoek naar de haalbaarheid van een uniform systeem, van een Nationaal Betalingscircuit (NBC). Pas met de voltooiing van het NBC in 1997 werd het mogelijk direct van en naar bank- en of girorekeningen in de twee verschillende circuits over te boeken. Hiertoe is een stelsel van technische en operationele afspraken gemaakt over de directe uitwisseling van betalingsverkeer tussen beide circuits. Er was dus geen sprake van integratie van deze twee circuits, de verschillen in de systematiek van de bankrekeningnummers zijn dus gebleven.

1.2 Duale bankrekeningnummersystematiek

Overdracht van een bank- en/of girorekeningnummer was technisch niet mogelijk; noch tussen de PCGD, noch tussen de BGC-banken onderling; laat staan tussen de twee betreffende betaalcircuits. De PCGD had een rekeningnummersystematiek die (intern) verdeeld was over drie geografische locaties; elk met eigen (herkenbare) incrementele girorekeningnummerreeksen. De individuele BGC-banken hadden ieder eigen (herkenbare delen van) vaste reeksen aan rekeningnummers.

¹ De PCGD of Postgiro, werd in 1918 opgericht als onderdeel van het staatsbedrijf der PTT. In 1977 werden de Postgiro en de eerder in 1881 opgerichte Rijkspostspaarbank (RPS) één instelling. In 1979 nam de Postgiro de in 1917 opgerichte Gemeentegiro Amsterdam over. In 1986 werden de Postgiro en de RPS geprivatiseerd tot Postbank, die in 1989 een fusie aanging met de Nederlandse Middenstands Bank (NMB). In 1991 volgde een fusie met het verzekeringsbedrijf Nationale-Nederlanden tot de ING Groep en ontstond de ING Bank. In 2009 houdt de Postbank entiteit op te bestaan en gaat samen met ING Bank verder als ING.

² De BGC is in 1994 met BeaNet en Eurocard Nederland gefuseerd tot Interpay Nederland.

De laatste is in 2006 gefuseerd met het Duitse Transaktionsinstitut für Zahlungsdienstleistungen A.G. tot Equens. In 2015 heeft Equens een memorandum van understanding getekend met het Franse Worldline om in 2016 samen te smelten tot Equens Worldline Company, waardoor het één van de grootste pan-Europese verwerkers van financiële transacties zal zijn.

BGC-banken: zelfcontroleerende 9 en 10 cijferige nummers

De BGC-banken gaven 10-cijferig rekeningnummers uit met als eerste cijfer een nul, waardoor in de praktijk meestal alleen de 9 cijfers werden gebruikt. De 9- en 10 cijferige nummers waren 'zelfcontroleerend', wat inhield dat systemen die betaalopdrachten verwerken via een berekening (de elfproef) geautomatiseerd kunnen controleren of het rekeningnummer – qua syntax - correct is. Anders gezegd de 9-cijferige nummers die hier niet aan voldeden, zijn niet aan klanten uitgegeven. Voordeel was dat elk systeem, toepassing en/of invoerkanaal die controle kon uitvoeren, zonder in verbinding te hoeven staan met een centraal systeem. Overboekingen naar onbedoelde begunstigen door verschrijvingen of invoerfouten kwamen daardoor in het BGC-circuit amper voor. De BGC (thans Equens) beschikte als centrale verwerker van de Nederlandse banken (uitgezonderd de toenmalige Postbank) over een centraal bestand met alle aan de aangesloten banken toegekende 9- (en/of 10) cijferige rekeningnummers. Uitgifte en beheer van deze nummers is sinds 2011 belegd bij de Betaalvereniging Nederland (BVN). Daarnaast hield elke bank in haar eigen systeem de data bij van de aan haar klanten toegekende rekeningnummers. Niet alle bankrekeningnummers werden gebruikt voor betalingsverkeer. Een bank gebruikte 9- en 10-cijferige nummers ook wel voor andere producten en/of diensten, zoals voor effecten-, spaar- en verzekeringsadministraties. Pas een bij Equens aangemeld rekeningnummer was voor geautomatiseerd interbancair betalingsverkeer te gebruiken. Equens registreerde naast het nummer en de NAW-gegevens van de rekeninghouder ook de (back-office) bankcode (IBN) van de betrokken bank en zo nodig ook die van het bankkantoor. Daarmee werd het betalingsverkeer naar de juiste bank geleid.

PCGD/Postbank: volgnummers met Naam-Nummercontrole

De PCGD/Postbank gebruikte een andere systematiek dan de BGC-banken, zonder een zelfcontroleerend karakter. De opbouw van een girorekeningnummer is feitelijk een volgnummer waarbij gestart is bij nummer 1 (die nog steeds bestaat en in gebruik is) en oploopt tot maximaal 7 cijfers. Alle girorekeningnummers tussen 1 en 9.999.999 zijn dus correcte en mogelijk ook bestaansbare rekeningnummers. Gevolg is dat banken en hun zakelijke klanten in de eigen systemen geen plausibiliteitscontrole konden uitvoeren bij invoer van zo'n gironummer. Dat kon alleen door, of bij, het centrale systeem van de Postbank door te controleren of de bij het te crediteren girorekeningnummer opgegeven naam en woonplaats overeenkomt met die in het eigen bestand.

In 1989 ging de Postbank een fusie aan met de Nederlandse Middenstandsbank (NMB), in 1991 omgedoopt tot ING Bank na de fusie met verzekeringsbedrijf Nationale-Nederlanden tot ING Groep. De ING-organisatie maakt zo dus deel uit van beide betaalcircuits en gaf zowel eigen girorekeningnummers als van Equens verkregen 9-cijferige bankrekeningnummers uit. Aan beide soorten nummers heeft de huidige ING, vooral voor consumenten, ook tal van andere diensten gekoppeld, zoals beleggings- en spaarproducten, zonder nieuwe, andere rekeningnummers aan de klant uit te geven.

1.3 Technische mogelijkheden Nederlandse rekeningnummerportabiliteit pre-SEPA

Het bestaan van twee betaalcircuits met verschillende rekeningsystematieken vormde pre-SEPA een grote belemmering voor rekeningnummerportabiliteit. De ex-Postbank kon geen 9-cijferige en de banken konden geen girorekeningnummers uitgeven, administreren en verwerken. Binnen het BGC-circuit was dit relatief minder complex, en heeft het zelfs ook kort bestaan, maar dat werkte niet voor de hele betaalmarkt. Overstappers van PCGD/Postbank naar een BGC-bank of van een BGC-bank naar PCGD/Postbank konden dan hun oude nummer niet meenemen.

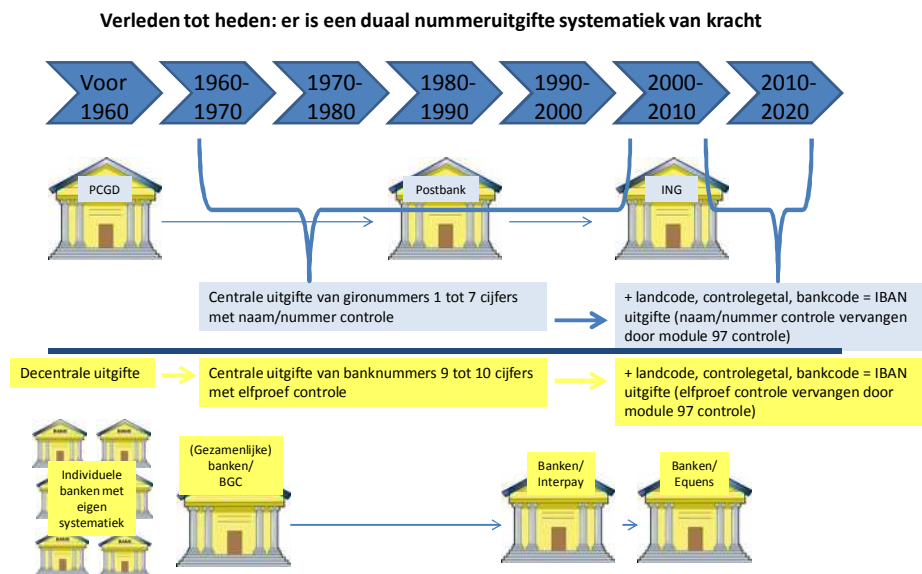
Binnen het BGC-circuit werd begin jaren '80 van de vorige eeuw een poosje "Externe Nummerfixatie" aangeboden. Met name zakelijke klanten van BGC-banken konden hun bankrekeningnummer mee nemen naar een andere BGC-bank³. Deze faciliteit werd snel opgeheven. Vanwege het lage gebruik, maar vooral vanwege de ondervonden financiële en administratieve problemen voor de betrokken BGC-banken en de overstappende klant.

³ In de back office van de BGC werd het geporteerde rekeningnummer dan gekoppeld aan het interne bank nummer (adres) van de nieuwe bank, het IBN.

Zo was het niet te voorkomen dat de laatste tijdelijk niet over de rekening kon beschikken om saldo-overdracht of -aanvulling tussen de betrokken banken te regelen.

Om pre-SEPA volledige nummerportabiliteit technisch mogelijk te maken, had de systematiek van de rekeningnummers uniform moeten zijn. Zo hadden de ex-girokekeningnummers langer gemaakt kunnen worden zodat ze ook aan de elfproef zouden voldoen. Aangezien daartoe te weinig 9-cijferige bankrekeningnummers beschikbaar waren, hadden banken alle betaalrekeningnummers 10-cijferig moeten maken met behoud van het algoritme (elfproef). Deze aanpassingen zouden grote inspanningen vergen, relatief veel van de ING, maar vervolgens van de hele betaalmarkt, ook van bedrijven en overheidsinstellingen, die in hun administraties, systemen en softwarepakketten volstonden met 9-cijferige rekeningnummers (dus zonder de 0).

Geschiedenis Uitgifte betaalrekeningnummers

Figuur 1 Ontwikkeling uitgifte NL betaalrekeningnummers

2 SEPA: Europese bankrekening systematiek

2.1 Het waarom van SEPA (Europese integratie-gedachte)

Europa is onderweg naar één grote interne betaalmarkt: de Single Euro Payments Area, kortweg SEPA. Sinds 1 augustus 2014 gebruiken we overal binnen het eurogebied dezelfde overschrijvingen (SEPA Credit Transfers), dezelfde incasso's (SEPA Direct Debits) en dezelfde rekeningnummersystematiek (IBAN). De nationale betaalcircuits zijn in SEPA vervangen door één SEPA-betaalcircuit.

2.2 Gemeenschappelijke rekeningsystematiek met nationale basis

Om die SEPA-overschrijvingen en -incasso's overal te kunnen verwerken, zijn de opdrachtsoorten geharmoniseerd en is het uitwisselen van berichtenverkeer gestandaardiseerd met gebruik van een gemeenschappelijke rekeningsystematiek. Alle banken⁴ hebben een eigen "adres", waarop zij voor betaalopdrachten bereikbaar zijn. Dat is de Business Identifier Code, voorheen ook wel S.W.I.F.T.-adres genoemd, vaak afgekort tot BIC. Alle consumenten en bedrijven gebruiken in SEPA het International Bank Account Number, kortweg het IBAN ter identificatie van hun betaalrekening. Dat is niet een geheel nieuw rekeningnummer, maar een mede op nationale rekeningnummers gebaseerde internationaal uitwisselbare standaard die al vanaf 2007 voor het grensoverschrijdende betalingsverkeer in euro's verplicht is. Conform de SEPA-verordening⁵ zijn deze standaarden nu wettelijk verplicht opgelegd in het hele betalingsverkeer in euro's, dus ook in het binnenlandse verkeer.

2.3 Kenmerken NL IBAN⁶

De structuur van het IBAN is voor alle landen hetzelfde. Het bestaat uit een tweeletterige landcode, gevolgd door een tweecijferig controlegetal en maximaal 30 alfanumerieke karakters voor een code ter identificatie van de bank en een lokaal rekeningnummer. Omdat de opbouw van de lokale bankrekeningnummers per land verschillen, verschillen de IBANs per land in lengte en in gebruik van de alfanumerieke tekens. Het Nederlandse IBAN bestaat uit een reeks van 18 letters en cijfers:

- 2 letters voor de landcode (NL)
- 2 controlecijfers
- 4 letters voor de bankcode
- 10 cijfers van het oude Nederlandse bank-of gironummer, eventueel aangevuld met 1 of meer voorloopnullen.

⁴ De SEPA-verordening spreekt niet van banken, maar van betalingsdienstaanbieders, een breder begrip dat naast kredietinstellingen ook niet bancaire aanbieders van betaaldiensten omvat, zoals elektronisch geld- en betaalinstanties. In deze analyse wordt volstaan met de term banken.

⁵ VERORDENING (EU) Nr. 260/2012 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD, van 14 maart 2012, tot vaststelling van technische en bedrijfsmatige vereisten voor overmakingen en automatische afschrijvingen in euro en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 924/2009.

⁶ Het IBAN is een internationale standaard voor bankrekeningnummers (ISO 13616), midden jaren '90 in de vorige eeuw ontwikkeld door de European Committee for Banking Standards (ECBS) en de International Organization for Standardization (ISO).

Omdat het oude Nederlandse rekeningnummer deel uitmaakt van de IBAN zijn de girorekeningnummers van de ex-Postbank in de IBANs van de ING Bank te herkennen aan minimaal drie tot maximaal negen voorloopnullen na de bankcode. Zo is het IBAN van het voormalige girorekeningnummer 555: NL08 INGB 0000 0005 55. Hierna wordt het 'oude' nationale rekeningnummer plus voorloopnullen aangeduid als het lokale rekeningnummer. Lokaal rekeningnummer en bankcode worden samen aangeduid als het 'Basic Bank Account Number', kortweg BBAN⁷.

Een kenmerk van elke IBAN is dat het zelfcontroleerend is (m.b.v. de 'module 97' methode⁸). De noodzaak van de elfproefcontrole voor bank- en de Naam/Nummer-Controle voor girorekeningnummers is zo komen te vervallen.

Zoals opgemerkt verschilt de lengte en het gebruik van cijfers en letters per land, omdat het IBAN een uitbreiding is van het lokale rekeningnummer. Zo heeft het Belgische IBAN 16, het Duitse 22, het Franse 27 en dat van Malta zelfs 31 posities en bevatten de eerste twee geen letters in het lokale nummer en de laatste twee wel. In een aantal landen impliceerde de overgang naar IBAN – in tegenstelling tot Nederland- niet meer dan een uitbreiding van het lokale nummer - met al bestaande bankcode - met landcode en controlegetal (dus veelal slechts vier tekens). Banken en processoren in het hele eurogebied (en daarbuiten) hebben hun interbancaire betaalsystemen zodanig aangepast dat zij IBANs van alle lengtes kunnen verwerken. Zo kunnen rekeninghouders direct euro's overboeken naar of ontvangen van IBANs in heel SEPA.

2.4 Uitgifte en beheer NL IBANs

Bij het genereren van nieuwe NL IBANs wordt de systematiek van de nationale bank- en girorekeningnummers nog gebruikt, waardoor de laatste 10 posities van de NL IBANs uniek zijn (dus slechts één keer zijn uitgegeven). De uitgifte van deze Nederlandse rekeningnummers vindt dan ook nog op dezelfde wijze plaats als pre-SEPA.

⁷ De BBAN wordt met enige regelmaat ook wel aangeduid als sec het lokale nummer. Dit is dus onjuist en is in strijd met de officiële definitie. In de ISO Swift IBAN Registry, is de NL BBAN gedefinieerd als het oude lokale nummer, inclusief voorloopnullen, plus de bankcode en bestaat dus uit 14 tekens.

⁸ Met de module 97 methode kan voor elke IBAN worden berekend of deze aan de standaard voldoet en dus bestaanbaar is. De formule is zo opgebouwd dat in vrijwel alle gevallen dat twee cijfers of tekens worden verwisseld de uitkomst zal zijn dat het niet aan de standaard voldoet en dus niet voor een betaling gebruikt kan worden. Als in het IBAN NL76 INGB 0001 2345 67 de laatste twee cijfers per ongeluk worden verwisseld en het IBAN NL76 INGB 0001 2345 76 wordt ingegeven, wordt de opdracht niet uitgevoerd omdat bij deze combinatie van cijfers en letters het controlegetal 68 zou moeten resulteren. Anders gezegd de ingevoerde IBAN is niet bestaanbaar; IBAN NL68 INGB 0001 2345 76 wel.

Betaalvereniging Nederland (BVN) is de door de gezamenlijke Nederlandse banken aangestelde centrale instantie voor de toewijzing van op de 9/10-cijferige rekeningnummersystematiek gebaseerde IBANs. BVN bewaakt ook de naleving van het Reglement Rekeningnummers inzake de centrale uitgifte en beheer van bankrekeningnummers. De BVN wijst op aanvraag rekeningnummers toe aan de aangesloten banken, die vervolgens zelf de verstrekte rekeningnummers aan de klant uitgeven en meestal bij Equens aanmelden. De BVN, dan wel haar administrateur in deze Equens, ziet dus niet altijd welke toegewezen rekeningnummers nu feitelijk wel of niet zijn uitgegeven aan de bankklanten. Elke bank weet dat zelf uiteraard wel.

ING zorgt voor creatie, uitgifte en beheer van op voormalige girorekeningnummers gebaseerde IBANs. In SEPA geeft ING echter nog voornamelijk nieuwe IBANs uit gebaseerd op 9 en 10 cijfers, zowel aan particuliere als aan zakelijk klanten. Slechts een beperkt zakelijk segment krijgt momenteel nog nieuwe IBANs op basis van voormalige girorekeningnummers.

De 9/10 cijferige bankrekeningnummers zijn het gezamenlijk eigendom van de Nederlandse banken via de BVN, die het technisch beheer heeft ondergebracht bij Equens. Ook banken die geen lid zijn van BVN en/of andere (processing)diensten van Equens afnemen, kunnen NL IBANs toegewezen krijgen; niet-leden worden in voorkomende gevallen met een afzonderlijke overeenkomst met BVN gebonden aan het Reglement Rekeningnummers.

Individuele banken hebben dus een voorraad toegewezen nummers waar zij uit kunnen putten voor hun nieuwe rekeninghouders en de BVN heeft een pool van vrije rekeningnummers die zij banken op aanvraag toe kunnen wijzen. De SEPA-verordening ziet vooral op het interbancaire gebruik van IBANs. In de praktijk werken diverse interne, secundaire en tertiaire processen van banken nog op de lokale rekeningnummers en dus niet op het IBAN. Ook een aantal (reconciliatie) systemen van hun zakelijke klanten werkt nog op basis van de laatste 10 of 9 posities van het IBAN. Dit in administratieve en financiële systemen 'afkappen' van het IBAN is een belangrijke reden dat banken de uniciteit van het lokale rekeningnummer in de IBAN vooralsnog borgen. Om de integriteit van het betalingsverkeer langs deze weg niet in gevaar te brengen, wijst de BVN voorlopig nog uitsluitend IBANs toe op basis van unieke 9/10 cijferige lokale rekeningnummers. Bank en andere betaaldienstenaanbieders wordt vooralsnog sterk afgeraden zelf 'willekeurige' IBANs uit te geven. Op termijn kan die uniciteit van het lokale nummer worden losgelaten, wat het mogelijk maakt dat rekeninghouders bij verschillende banken IBANs hebben met dezelfde lokale nummers. De IBANs blijven dan uniek doordat de bankcode altijd anders is, en daarmee meestal ook het controlegetal.

2.5 Kenmerken NL BIC⁹

De Business Identifier Code (BIC) wordt in het interbancaire betalingsverkeer gebruikt om een bank of een andere aanbieder van betaaldiensten te identificeren. De BICs van alle aanbieders van betaaldiensten hebben in principe dezelfde structuur. De BIC bestaat uit een reeks van maximaal 11 tekens:

- 4 letters voor de bankcode
- 2 letters voor de landcode
- 2 letters of getallen voor de locatiecode
- 3 optionele extra posities voor letters of cijfers voor interne doeleinden, zoals een branchecode.

De eerste drie kenmerken (BIC8) zijn verplicht. Wanneer de laatste drie letters van BIC11 niet gebruikt worden, komen hier spaties of een door het initiërende systeem vaak gegenereerd 'xxx' te staan. Voorbeelden van NL BICs zijn: ABNANL2A, INGBNL2A, RABONL2U en SNSBNL2A. Eventuele vestigingen van Nederlandse banken in het buitenland hebben evenwel ook een buitenlandse BIC. Zo is bijvoorbeeld de BIC van ABNAMRO Luxemburg ABNALU2A, die van ING Duitsland INGDEFF en die van RABO Frankrijk RABOFRPP.

⁹ De BIC is een internationale standaard (ISO 9362) voor de identificatie van financiële en niet-financiële bedrijven. BICs worden toegewezen en geregistreerd door SWIFT. Vroeger werd stond de afkorting voor Bank Identifier Code, maar omdat nu niet-financiële instellingen een rol spelen is de naam gewijzigd in Business Identifier Code.

2.6 IBAN-only wettelijk verplicht

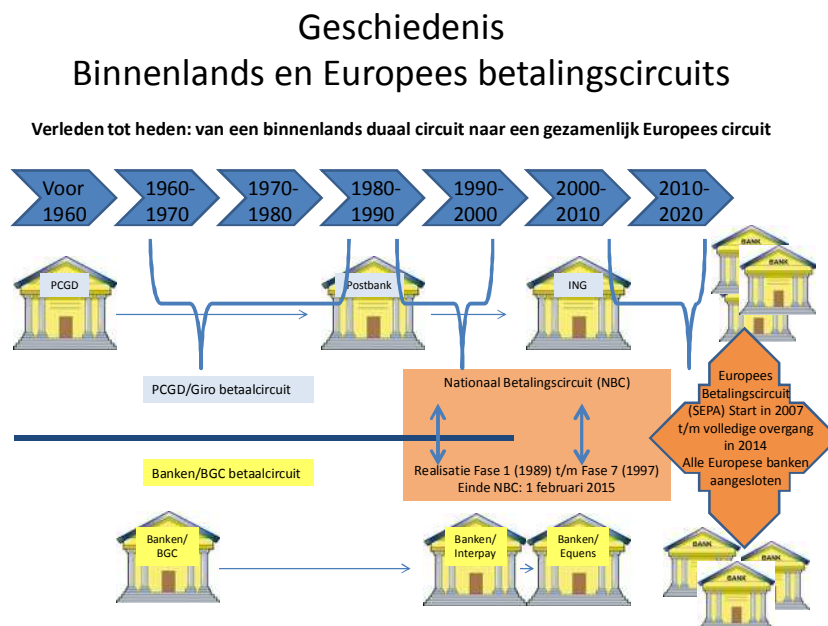
De BIC wordt in het Europese betalingsverkeer gebruikt om een betaling correct te routeren tussen de banken onderling en is nodig om een betaalopdracht te kunnen uitvoeren. De SEPA-verordening verplicht banken om klanten in staat te stellen betalingen zonder BIC aan te leveren (IBAN-only). Initiërende banken moeten dus zelf betaalopdrachten verrijken met de BIC van de bank van de tegenpartij.

Voorbeeld

Een klant van de ABN AMRO Bank levert een betaalopdracht aan ten gunste van rekeninghouder met IBAN NL85 FVLB 0123 4567 89. De ABN AMRO Bank zal deze opdracht in het interbancaire betalingsverkeer aan moeten leveren met BIC FVLBNL22 om de transactie te kunnen routeren richting F. Van Lanschot Bankiers.

BVN ziet er binnen Nederland op toe dat het duidelijk is bij welke bank de bankcode hoort die in een NL IBAN gebruikt wordt. De richtlijn is dat de bankcode in de IBAN gelijk is aan de eerste vier posities van de BIC van de bank waar deze IBAN wordt aangehouden¹⁰.

Aangezien de bankcodes in de IBANs van de meeste andere SEPA-landen geen letters maar cijfers bevatten is de link met de BIC van de bijhorende banken minder direct zichtbaar. Ook daar zijn nationale lijsten beschikbaar met de koppelingen. Dus als een Nederlandse klant geld overmaakt naar een buitenlandse IBAN, moet zijn/of haar bank die verrijken met een BIC van een buitenlandse bank, gelijk een bank in het buitenland een betaalopdracht t.g.v. een NL IBAN moet verrijken met een NL BIC. Banken gebruiken hiervoor bestanden die geleverd worden door derden (e.g. SWIFT, Accuity). Deze partijen creëren een database voor BIC-verrijking door het verzamelen van bronnen en logica van IBAN-opbouw van de SEPA-landen. Aan de hand van deze bestanden kunnen banken hun BIC-verrijking voor alle SEPA betalingen inregelen.

Figuur 2 Ontwikkeling betaalcircuits in Nederland

¹⁰ Op de website van de BVN staat een actuele lijst van NL IBAN-bankcodes met bijbehorende BIC. Zie: <http://www.betaalvereniging.nl/europees-betalen/sepa-documentatie/bic-afleiden-uit-iban/>

3 Technische mogelijkheden en nodige aanpassingen NL IBAN-portabiliteit

3.1 Definitie, scope en opzet

Onder nummerportabiliteit of nummeroverdraagbaarheid wordt in het algemeen verstaan dat afnemers van bepaalde aan een nummer gekoppelde dienstverlening bij overstap naar een andere aanbieder dat specifieke nummer kunnen behouden. Vanuit het perspectief van de klant kan beter gesproken worden van overstappen met nummerbehoud, maar meestal wordt in deze gekozen voor het perspectief van de aanbieders die ervoor moeten zorgen dat de nummers in kwestie portabel zijn. In het betalingsverkeer gaat het meestal over de portabiliteit van het nummer van de betaalrekening: de mogelijkheid om met hetzelfde nummer een nieuwe betaalrekening te kunnen openen bij een andere bank.

In dit hoofdstuk worden de technische mogelijkheden verkend om binnen Nederland over te kunnen stappen naar een andere bank met behoud van het rekeningnummer bij de oude bank, met behoud van het NL IBAN. Banken zorgen voor de portering van die IBAN van de oude naar de nieuwe bank, d.w.z. dat die IBAN in de systemen van de nieuwe bank wordt ingevoerd.

Scope van onderhavig onderzoek is beperkt tot de huidige Nederlandse infrastructuur met de NL IBAN als rekeningstandaard. Out of scope is onderzoek naar veranderen van bank met behoud van

- a. nieuw uit te geven nummers in nieuwe rekeningssystematiek (bijv. EU IBANs zonder land- en bankcode);
- b. aan het IBAN te koppelen nieuw uit te geven nummers of andere aliansen (zoals nummers van mobiele telefoons of e-mailadressen).

Verder is de scope beperkt tot de betaalrekening en de daaraan gekoppelde betaalproducten en -diensten. Dit houdt in dat het van de ene naar de andere bank overzetten van andere, al dan niet aan de betaalrekening gekoppelde producten en diensten, zoals spaarproducten, kredieten en hypotheeken, geen voorwerp van onderzoek is. Voorts is de analyse vooral gericht op het met nummerbehoud overstappen door consumenten en MKB-bedrijven. Tot slot ligt de focus op de technische mogelijkheden en blijven andere aspecten, zoals juridische en commerciële aspecten buiten beschouwing.

Kortom dit onderzoek richt zich uitsluitend op de **technische** mogelijkheden van het **binnen Nederland** kunnen overstappen naar een andere bank met behoud van het huidige **nummer van de betaalrekening, de NL IBAN, en met het overzetten van de betaalproducten en -diensten**.

Het onderzoek start in paragraaf 3.2 met een belangrijke belemmering voor overstappen met nummerbehoud: de bankcode in de IBAN. Beschreven wordt wat de directe gevolgen zouden zijn en hoe de belemmering zou kunnen worden weggenomen. In paragraaf 3.3. worden technische mogelijkheden van overstappen met NL IBAN-behoud geanalyseerd aan de hand van de impact die het technisch en operationeel zou hebben voor de belangrijkste partijen in de betaalketen, voor aanbieders van betaalrekeningen en -diensten, alsook voor gebruikers. Verder wordt gezien wat er operationeel en technisch in grote lijnen zou moeten worden ingericht om het overstapproces met IBAN-behoud goed te laten werken en wat de impact zou zijn voor de overstappende klant.

3.2 Inrichten centraal raadpleegbestand NL IBAN Overstappers

Overstappen naar een andere bank met behoud van het Nederlandse IBAN zou inhouden dat het nummer van de nieuwe betaalrekening met duidelijke letters naar de bank blijft verwijzen die werd verlaten. Maar dat hoeft puur technisch gezien geen belemmering te zijn. Een belangrijkere belemmering is dat in geval van IBAN-portabiliteit er niet meer automatisch van kan worden uitgegaan dat de bankcode in de IBAN de juiste bank kan worden afgeleid waar de desbetreffende betaalrekening op dat moment wordt aangehouden. Dit gegeven is essentieel om er voor te kunnen zorgen dat transacties binnen het interbancaire betalingsverkeer aankomen bij de bank waar de desbetreffende rekeninghouder bankiert en niet onderweg uitvallen. Ten einde banken, maar ook bedrijven en overheidsinstellingen inzicht te kunnen blijven geven in welke bank op een bepaald moment in de tijd een NL IBAN aanhoudt, zou er een 'centraal raadpleegbestand van NL IBAN Overstappers' gerealiseerd kunnen worden. Hierna kortweg aangeduid als centraal raadpleegbestand. Dat bestand bevat dus een overzicht van geporteerde NL IBANs met koppeling aan de BIC van de bank waar de rekening met dat nummer wordt aangehouden.

Voorbeeld

Stel de houder van ABNAMRO-rekening met IBAN 'NL94 ABNA 0492 1374 03' stapt met nummerbehoud over naar de Rabobank. Dan zal de bankcode in de IBAN van de nieuwe Raborekening dus 'ABNA' zijn en zal deze IBAN in het raadpleegbestand moeten worden opgenomen met koppeling aan RABONL2U. Mocht deze rekeninghouder jaren later met nummerbehoud overstappen naar de ING, dan zal de nieuwe ING-rekening met IBAN 'NL94 ABNA 0492 1374 03' in dat bestand moeten worden gekoppeld aan INGBNL2A.

Aan deze raadpleegfunctie zullen hoge eisen gesteld worden aan o.a. juistheid van de gegevens, gegarandeerde beschikbaarheid van de service, de snelheid van raadpleging, de piekcapaciteit voor grote hoeveelheden gelijktijdige raadplegingen, de vereiste uitwijksystemen en de privacy-eisen. Indien nodig kan, voor de continuïteit van het betalingsverkeer in het algemeen, een decentrale dagelijkse (of frequenter) distributie van het centraal raadpleegbestand nodig zijn naar alle partijen die te maken hebben met hoge transactievolumes, bij zowel banken, als bedrijfsleven en overheidsinstellingen.

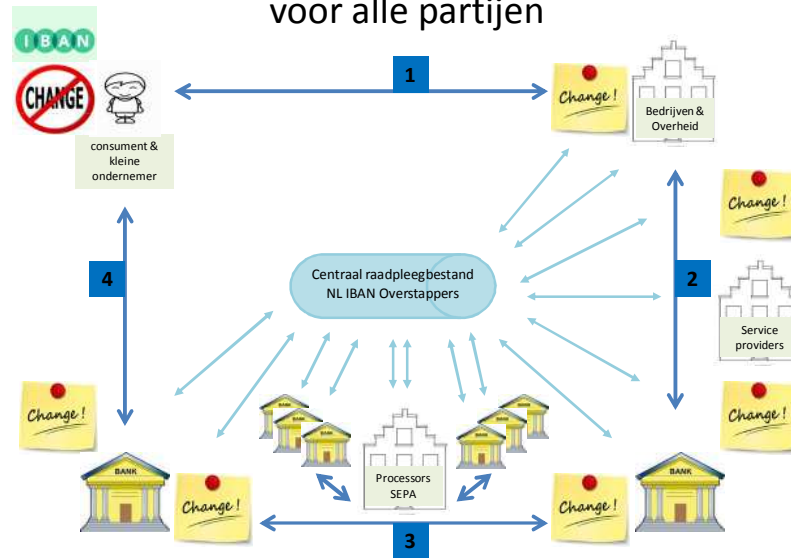
Het centrale bestand van geporteerde NL IBANs kan als extra stap op verschillende punten in het verwerkingsproces worden gecheckt alvorens een transactie juist voor te sorteren en/of door te routeren. In de volgende paragraaf wordt uitgelegd waarom zowel aanbieders als afnemers van betaaldiensten dit bestand zouden willen gebruiken.

3.3 Aanpassingen in de betaalketen

In hoofdlijnen betekent NL IBAN-portabiliteit dat de klant- en betaalapplicaties en de verwerking van het betalingsverkeer in de hele betaalketen aangepast dienen te worden. Hierna wordt bezien welke belemmeringen en aanpassingen er zijn voor overstappen met NL IBAN-behoud voor achtereenvolgens:

1. bedrijven en instellingen (3.3.1)
2. service providers (3.3.2) en het zakelijke bedrijf van de banken (3.3.3)
3. betalingsverkeerverwerkers en banken buiten Nederland (3.3.4)
4. het particulier bedrijf van banken, incl. MKB (3.3.5), het inrichten van het overstapproces (3.3.6) en voor consumenten (3.3.7).

NL IBAN-portabiliteit betekent aanpassingen voor alle partijen

Figuur 3: Overzicht aanpassingen partijen in de betaalketen

3.3.1 Bedrijven en overheidsinstellingen

Een gevolg van NL IBAN-portabiliteit zou zijn dat de consument bij de overstap naar een andere bank relaties, het bedrijfsleven en overheidsinstellingen niet op de hoogte hoeft te stellen van een nieuw betaalrekeningnummer. Dit impliceert dat bedrijven en instellingen dan niet meer aan de hand van het NL IBAN zeker kunnen weten bij welke bank de betaalrekening wordt aangehouden. Wat betekent dit?

Technisch

Bedrijven en overheidsinstellingen hebben in voorkomende situaties gedurende de SEPA-overgang geen gelegenheid gehad om hun interne 'legacy systemen' geheel aan te passen aan de SEPA-situatie met de maximale lengte van een IBAN van 34 tekens. Dit is ook niet verplicht, de SEPA-verordening ziet niet op interne bedrijfsadministraties. In plaats hiervan is conversiesoftware toegevoegd die ervoor zorgt dat bij ieder oud formaat NL betaalrekeningnummer met de maximale lengte van 10 posities een bijbehorende NL IBAN beschikbaar is. Om te voorkomen dat die software de verkeerde NL IBANs berekent, dan wel dat de verkeerde betaalopdrachtinstructies worden gegenereerd, is het vanuit technisch oogpunt voor deze partijen van belang dat zij inzicht houden in waar die IBANs van debiteuren en/of crediteuren op dat moment worden aangehouden. Het raadplegen van het centraal bestand kan als extra controlestep op diverse punten in het transactieverwerkingsproces uitgevoerd worden om een transactie juist te kunnen voorsorteren en/of door te routeren. Maar ook als die systemen technisch geheel aan de SEPA-situatie aangepast zouden zijn, kan om commerciële en operationele redenen toegang tot dat bestand gewenst zijn.

Operationeel

Dagelijks, wekelijks of maandelijks wisselen overheidsinstellingen en bedrijven betaal- en incasso opdrachten met banken uit en ontvangen zij elektronische rapportages van de transactieverwerking of rekeningafschriften. Bij deze uitwisseling worden ook alle niet verwerkte of geweigerde posten doorgegeven, zoals storno's of opdrachten naar gesloten of onjuiste rekeningen, nummerblokkades, etc. Bij de afwikkeling van deze posten wordt altijd eerst gecontroleerd of en zo ja waar er eventueel een fout in de verwerking heeft plaatsgevonden. Om dit correct te kunnen uitvoeren is het veelal van belang om vast te kunnen stellen bij welke bank de betrokken IBAN hoort.

Commercieel

Banken hanteren verschillende tarieven voor de verwerking van betalingsverkeer. Hierbij kunnen zij onderscheid maken tussen verkeer dat zij intern afwikkelen en verkeer dat zij doorsturen naar andere banken. In voorkomende situaties kan het voor bedrijven en overheidsinstellingen dus gunstiger zijn om de betaalopdrachten naar verschillende banken te sturen in plaats van naar één bank. Bovendien kan een factuur van een bank m.b.t. tot het betalingsverkeer niet op juistheid worden gecontroleerd als niet in de eigen administratie wordt bijgehouden bij welke bank een NL IBAN loopt. Vanuit commercieel oogpunt kan het dus gewenst zijn dat het bedrijfsleven en de overheidsinstellingen in hun administraties inzicht houden bij welke bank een NL IBAN hoort.

Uit deze, niet limitatieve, opsomming blijkt dat in geval van NL IBAN-portabiliteit bedrijven en overheidsinstellingen op diverse plaatsen in hun administratieve verwerking willen weten bij welke bank een NL IBAN op dat moment hoort. Indien deze informatie niet geacht wordt te worden nagevraagd bij de klant, zal toegang tot het centraal raadpleegbestand nodig zijn om te allen tijden actuele informatie van 'NL IBAN Overstappers' op te kunnen vragen. Dit raadplegen zal dan bovendien in de systemen en processen van het bedrijfsleven en overheidsinstellingen technisch en operationeel gerealiseerd gaan worden.

3.3.2 Serviceproviders

Serviceproviders zijn marktpartijen die het bedrijfsleven en overheidsinstellingen ondersteunen bij het betalingsverkeer en/of de bedrijfsadministratie, bijvoorbeeld administratiekantoren of salarisuitvoerders. Daarnaast zijn er serviceproviders die zich specifiek op het online retailbetalingsverkeer richten, het e-commerce domein, en die ten behoeve van de online-winkelier de transactieverwerking van o.a. iDeal, creditcards en overige online betaalmiddelen verzorgen. Bovendien maakt Europese wetgeving het serviceproviders binnenkort mogelijk om met toestemming van de consument toegang te krijgen tot diens betaalrekening om uit diens naam betalingen te initiëren bij de bank, dan wel rekeninginformatie op te opvragen. Voor de serviceproviders gelden dezelfde technische, operationele en commerciële aspecten als bij bedrijven en overheidsinstellingen en daarmee ook de noodzaak tot het kunnen raadplegen van een centraal bestand van NL IBAN Overstappers. Ook zij dienen dit in hun systemen en processen technisch en operationeel te realiseren.

3.3.3 Banken met zakelijke klanten

Banken bestaan uit een particulier en/of een zakelijk bedrijf, ook voor de betaaldiensten. De interne commerciële en operationele organisatie, de bemensing, de processen en de systemen van beide bedrijven zijn nogal verschillend. Zo ook de gevolgen van NL IBAN-portabiliteit. De dienstverlening aan zakelijke klanten geschiedt via het zakelijk bedrijf.

Dit onderzoek is beperkt tot de mogelijkheden van NL IBAN-portabiliteit voor de consument en de kleinere MKB-bankklant. Uitgifte en beheer van MKB-betaalrekeningen kunnen banken verschillend hebben ingericht. Zo heeft de ene bank dit ondergebracht in het zakelijk bankbedrijf, bijvoorbeeld als er geen particulier bankbedrijf is, en heeft een andere bank beide klantsegmenten ondergebracht in het particulier bankbedrijf. De hiernavolgende analyse concentreert zich op de veranderingen in het zakelijk bankbedrijf in geval van behoud van een NL IBAN dat het particulier bankbedrijf heeft uitgegeven aan een consument of een klein MKB-bedrijf. Voor de situatie dat de MKB-klantsegmenten zijn opgenomen in de systemen van het zakelijk bankbedrijf is een aparte sub paragraaf opgenomen in paragraaf 3.3.5 (Banken met particuliere klanten).

Wat betekent het voor het zakelijk bankbedrijf als bij de aangeleverde betaal- en incasso-opdrachten van zakelijke partijen (bedrijfsleven, overheidsinstellingen en service providers) sprake is van nummerbehoud van betaalrekeningen voor consumenten?

Technisch

Bij ontvangst van alle betaal- en incasso-opdrachten voeren banken controles uit om vast te stellen of de opdracht correct is aangeleverd en hoe die verwerkt gaat worden. Die opdrachten kunnen zijn ontvangen vanuit de eigen zakelijke klant, via het eigen particulier bankbedrijf of vanuit een andere bank in het SEPA-circuit. De uit

te voeren controles zijn zowel technisch (bijv. is de betaalopdracht in het juiste technische formaat opgemaakt?), functioneel (bijv. staat er voldoende saldo op de betaalrekening om de opdracht uit te kunnen voeren?) als compliance (wet- en regelgeving) gerelateerd (bijv. is er sprake van een mogelijke witwastransactie?). Mede op basis van deze controles bepaalt de bank vervolgens of de transactie voor verdere verwerking kan worden doorgeleid naar een andere bank, naar het interne particuliere bankbedrijf of in geval van een eigen zakelijke betaalrekening, naar het eigen zakelijke bankbedrijf.

Daarnaast stelt de bank vast om welke transactiesoorten het gaat en start zij bijhorende vervolgvewerkingen op. In geval van uitval, bijvoorbeeld omdat een betaalrekening is opgeheven of geblokkeerd, dient de bank de transactie weer terug te kunnen leiden naar de partij die de transactie heeft geïnitieerd. Om al deze verwerkingscontroles correct uit te kunnen blijven voeren, is het voor de bank van de zakelijke partij noodzakelijk inzicht te houden waar de NL IBAN van de tegenpartij loopt.

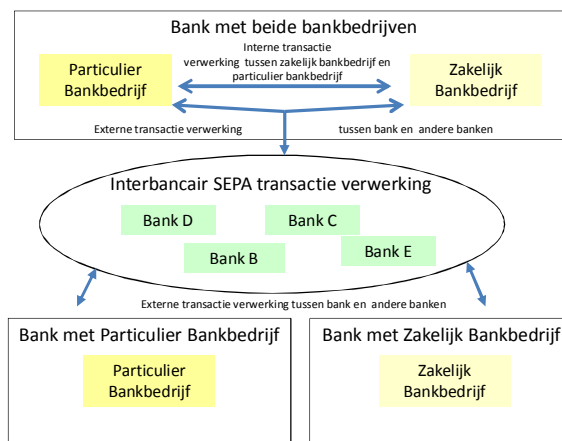
Operationeel

Gedurende de vervolgvewerking zijn er diverse applicaties die gebruik maken van de bankcode in een NL IBAN om vast te stellen bij welke bank de onderhavige NL IBAN hoort. Denk o.m. aan applicaties die zorgen voor:

- de fraudedetectie en opvolging;
- het registreren van uitval en het terugkoppelen aan de zakelijke klant dan wel het retour sturen naar de andere bank;
- de (meermaals) dagelijkse controle verwerkings- en klantrapportages;
- het bijhouden van de factuurtellingen opdat de factuur aan de zakelijk klant overeenkomt met de feitelijke transactieverwerking;
- de settlement tellingen opdat de financiële afrekening tussen de bank en de andere banken correct verloopt;
- de diverse verplichte statistieken en rapportages voor toezichthouders.

De gehele verwerking is een geautomatiseerd proces gericht op (zeer) hoge transactievolumes in zeer korte tijd. Alle opdrachten worden bovendien binnen de, met de klant afgesproken, service levels uitgevoerd. NL IBAN-portabiliteit kan tot een redesign van de gehele verwerkingsketen binnen de bank leiden. Het tijdens deze verwerking aanroepen van een extern (buiten de bank beschikbaar gesteld) centraal raadpleegbestand van NL IBAN Overstappers is voor de meeste banken een extra complicerende factor en kan ook vertragend werken.

Transactieverwerking tussen particulier en zakelijk bankbedrijf

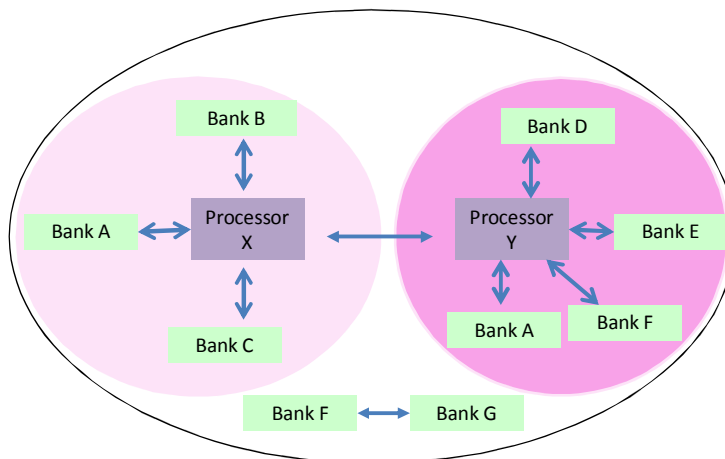
Figuur 4: Overzicht interne en externe transactieverwerking

Commercieel

De wijze van routing van transacties tussen de bank en het SEPA-betaalcircuit is niet alleen een technische en operationele aangelegenheid. In SEPA zijn banken niet langer aangewezen op de nationale processor. Zij kunnen kiezen voor multilaterale verwerking van transacties met banken die zijn aangesloten op één of meerdere processors, maar ook voor bilaterale transactieverwerking met een andere bank voor de onderlinge transacties tussen beide banken. Deze commerciële afweging kan uiteraard alleen correct worden uitgevoerd op basis van o.a. geconsolideerde rapportages waarbij inzichtelijk is welke bank en/of processor voor welk transactievolume zorgt. Tot slot is het denkbaar dat naast Nederlandse banken met een zakelijk bedrijf ook andere Europese banken die de Nederlandse zakelijke markt bedienen (of wensen te bedienen) toegang tot het centrale raadpleegbestand willen hebben en hiertoe aanpassingen realiseren. Zonder deze aanpassingen en raadpleegfunctie kan een bank haar zakelijke klanten niet correct bedienen. Mede gelet op de mogelijke drempels voor een Europese bank om de aanpassingen door te voeren, kan NL IBAN-portabiliteit leiden tot beperking in de keuzevrijheid voor bedrijven en instellingen om een Europese, niet-Nederlandse, bank hun betalingsverkeer te laten verzorgen. Dat is in strijd met de SEPA-gedachte die juist grensoverschrijdende concurrentie wenst te bevorderen.

Kortom, in geval van NL IBAN-portabiliteit willen banken met een zakelijk bankbedrijf inzicht blijven houden bij welke bank een desbetreffende IBAN op dat moment hoort. Indien zij niet geacht worden deze informatie op te vragen bij de zakelijke klanten of bij hun serviceproviders, willen zij toegang tot het centrale raadpleegbestand. Banken dienen dit dan in de systemen en processen technisch en operationeel te realiseren.

Transactieverwerking binnen het SEPA betaalcircuit

Figuur 5: Het SEPA-betaalcircuit

3.3.4 Het interbancaire SEPA-betalingsverkeer

Ten behoeve van het Europese betalingsverkeer zijn binnen de Eurozone zo'n 6.000 banken onderling met elkaar verbonden. Zoals gezegd, kan dit bilateraal geregeld zijn tussen twee banken of multilateraal via één of meerdere processors. Een individuele bank, dus ook een Nederlandse, kan zich aan één of meerdere processors verbinden. Dit is een dynamisch keuzeproces, banken veranderen periodiek hun verbindingskeuzes. Daarnaast concurreren de processors onderling op het mogen verwerken van transactievolumes van banken. Aspecten die deze individuele bankkeuze bepalen zijn zowel commercieel (tarieven van de processors), als functioneel (iedere

processor biedt eigen aanvullende functionaliteit), als operationeel (o.a. transactiesnelheid en piekcapaciteit van de processor).

Binnen de multilaterale omgeving wordt ernaar gestreefd om het betalingsverkeer via de minste schakels te verwerken. Zie voorbeeld in figuur 5. Bank A en B zijn allebei aangesloten bij processor X, en verwerken de transacties uitsluitend via processor X. Omdat bank B en D bij verschillende processors zijn aangesloten, vindt transactieverwerking plaats via processor X en processor Y. Momenteel zijn twee processors actief in het SEPA-betalingsverkeer binnen Nederland. De banken zijn direct of indirect aangesloten bij één of bij beide.

Wat betekent NL IBAN-portabiliteit voor de processors?

Net als banken voeren de processors, controles uit in het binnenkomende en uitgaande betalingsverkeer, die eveneens technisch, functioneel of compliance van aard zijn. Ook voor processors geldt dat de gehele verwerking een geautomatiseerd proces is en gericht is op de verwerking van (zeer) hoge transactievolumes in zeer korte tijd. Bovendien hebben de processors een belangrijke ondersteunende rol bij het vaststellen van de financiële verrekening (settlement) tussen banken van het onderling uitgewisselde betalingsverkeer van hun klanten. De wijze van financiële verrekening kan bovendien per processor verschillen.

Om deze processen correct te kunnen uitvoeren is het voor de processors van groot belang om inzicht te blijven houden bij welke bank het desbetreffende IBAN op dat moment hoort. Ook processors moeten het centrale bestand kunnen raadplegen en moeten dit in hun systemen en processen realiseren.

Wat betekent NL IBAN-portabiliteit voor het gehele SEPA-betaalcircuit?

Kort gesteld betekent dit dat voor iedere bank en iedere processor in Europa bij het 'voorsorteren' van de uitgaande transacties naar de verschillende banken en/of processors ingeval van een te crediteren of te debiteren NL IBAN een extra controle nodig is (middels raadpleging van het centraal bestand) om vast te stellen bij welke bank de rekening op dat moment loopt.

Voorbeeld

Een rekeninghouder bij de Spaanse bank BBVA maakt een bedrag over aan zijn zoon in Nederland die gebruik heeft gemaakt van NL IBAN-behoud. Om deze overboeking correct te kunnen verwerken wil de Spaanse bank en/of de bankprocessor met zekerheid kunnen vaststellen bij welke bank in Nederland deze NL IBAN hoort.

Ook heeft iedere bank en iedere processor bij het 'voorsorteren' van de binnenkomende transacties voor de juiste keuze voor vervolgvewerking een extra controle nodig (middels raadpleging van het centrale bestand) om vast te stellen bij welke bank de NL IBAN op dat moment loopt. Zoals in paragraaf 3.3.3. is vermeld, voeren banken controles uit op binnengekomen transacties. De banken zullen deze controles ook willen aanpassen om te voorkomen dat transacties met geporteerde NL IBANs uitvallen.

Voorbeeld

Een Nederlandse consument met een van ABN AMRO naar Rabo geporteerde NL IBAN maakt de huur van een vakantiehuisje over aan een Duits verhuurbedrijf. De Rabobank stuurt de betaling door via 1) de eigen processor, die de transactie dient door te sturen naar 2) de processor van de Duitse bank, die de transactie dient door te sturen naar 3) de Duitse bank, die de betaling dient bij te schrijven op de rekening van het verhuurbedrijf. Bij iedere stap in deze betaalketen kan worden gecontroleerd of de BIC (van de Rabo) en de bankcode (ABNA) in de NL IBAN wel bij elkaar horen, als niet dan valt de post uit en wordt onderzocht waarom de post is uitgevallen.

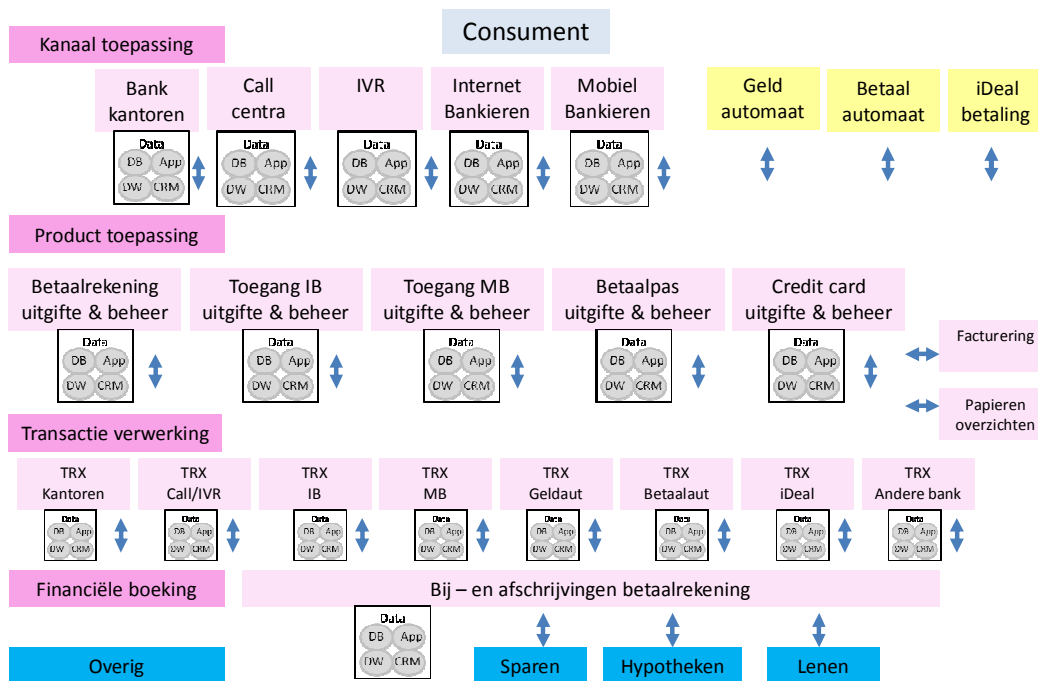
Als dergelijke controles niet zouden worden uitgevoerd dan kunnen er vervelende fouten ontstaan: een bank kan dan transacties uitsenden die ten laste van een andere bank worden 'afgeschreven' bij de financiële verrekening tussen de banken.

Kortom, het gehele SEPA-betaalcircuit, alle in SEPA deelnemende banken, dienen toegang te krijgen tot het centrale raadpleegbestand van NL IBAN Overstappers.

3.3.5 Banken met particuliere klanten

Het particulier bankbedrijf richt zich op de consument en alle bancaire producten en diensten die deze wenst af te nemen. Het zal, net als het zakelijke bankbedrijf, ingeval van NL IBAN-portabiliteit het inkomend en uitgaand betalingsverkeer gaan aanpassen opdat de bank kan herkennen welke bank bij welke NL IBAN hoort om transacties correct te kunnen verwerken. Zie ook figuren 4 en 5.

Particulier bankbedrijf en het betaalrekeningnummer

Figuur 6: data betaalrekeningnummers in bancaire systemen

Voor het doel van dit onderzoek is het van belang dat behoud van het nummer van de betaalrekening van de 'oude' bank, de latende bank, niet leidt tot behoud van de rekening met het gebruik van de betaalmiddelen en toegangsopties van de 'oude' bank. Ook met nummerbehoud zal een overstappende consument, alle bij de oude bank gebruikte betaalmiddelen en toegangsopties bij de 'nieuwe' bank opnieuw aanvragen, inclusief een betaalrekening. Ook zal de consument alle gebruikte betaalmiddelen en toegangsopties bij de 'oude' bank gelijktijdig stopzetten.

Voor het inzicht in de technische en operationele veranderingen bij banken door een overstap met nummerbehoud, wordt aan de hand van figuur 6 een beeld geschetst van de bancaire omgevingen die in meer of minder mate betaalrekeningnummerdata gebruiken om de totale dienstverlening in het betalingsverkeer te kunnen faciliteren.

Om de consument de verschillende kanalen en betaalproducten soepel en veilig te kunnen laten gebruiken en de daaruit voortvloeiende transacties goed te kunnen verwerken, bestaan er vele interne systemen en applicaties ter ondersteuning. Per kanaal, product of verwerkingsproces kunnen nog weer verschillende systemen en applicaties aanwezig zijn. Zo zijn de interne systemen en applicaties ter ondersteuning van het personeel bij vragen van consumenten vanuit het internetbankieren anders dan die vanuit het bankkantoor, en verschillen systemen en applicaties voor het kunnen uitgeven en beheren van betaalpassen van die van overschrijvingsformulieren. En zo

zijn er andere interne systemen en applicaties voor ondersteuning van de verwerking van transacties met betaalpassen dan voor die met overschrijvingen vanuit het bankkantoor.

Binnen de bank komen alle transactieverwerkende processen uiteindelijk samen bij het proces van de af- en bijschrijvingen, waarbij elk proces zijn eigen dynamiek kent. Zo wordt een incasso pas afgeschreven nadat de incassant de incasso-opdracht heeft geïnitieerd en wordt het creditcardgebruik veelal maandelijks afgeschreven. Het proces van alle af- en bijschrijvingen is binnen de bank eveneens een op zichzelf staand proces.

De data van betaalrekeningnummers zijn in veelvoud aanwezig in al die databases, applicaties, data warehouses en CRM-systemen, die veelal door derden zijn ontwikkeld en worden beheerd. Er is geen sprake van één centraal betaalrekeningnummerbestand dat alle geautomatiseerde processen van de bank kunnen gebruiken.

Hierna worden de gevolgen van NL IBAN-portabiliteit voor banken met particuliere klanten separaat vanuit de 'nieuwe' en 'oude' bank van de Overstapper gezien.

NL IBAN-portabiliteit en de 'nieuwe' bank

Om correct te kunnen omgaan met de geporteerde NL IBANs zal de nieuwe bank in alle bovengenoemde geautomatiseerde omgevingen aanpassingen doorvoeren. Dit zal per bank of per omgeving verschillen en die variëren van kleine databasewijzigingen tot complete redesign en nieuwbouw. Om ervoor te zorgen dat de consument na een overstap met hetzelfde IBAN ten volle aan het betalingsverkeer kan deelnemen, zal de nieuwe bank de rekening en de gewenste toegangsopties en betaalmiddelen eerst inregelen.

- **Uitgifte nieuwe betaalrekening**

Ofschoon het nummer (IBAN) wordt behouden, gaat de overstappende consument een nieuwe rekeningovereenkomst met de 'nieuwe' bank aan en beëindigt hij die met de 'oude' bank. Voor de reguliere uitgifte van rekeningnummers verandert er niets (zie hoofdstuk 2). De 'nieuwe' bank kan conform de huidige systematiek NL IBANs blijven uitgeven aan nieuwe klanten, maar als een nieuwe klant zijn of haar IBAN 'meeneemt', zal de nieuwe bank ervoor zorgen dat niet alsnog een nieuwe IBAN aan haar klant wordt uitgegeven. Hiertoe zal de bank de nodige aanpassingen doen.

- **Uitgifte nieuwe betaalpas en creditcard**

De nieuwe bank zal een betaalpas verstrekken met daarop de geporteerde NL IBAN. Zo zou een klant van de ING Bank die met behoud van zijn IBAN overstapt naar de SNS Bank dat 'ING IBAN'-nummer terugzien op zijn nieuwe betaalpas. Indien aangevraagd, zal de 'nieuwe' bank ook een nieuwe (bank)creditcard aan de consument verstrekken. De uitgifte van creditcards zal op zich niet wijzigen. Op de creditcard is de NL IBAN niet zichtbaar, wel een creditcardnummer. Op de nieuwe creditcard staat een nieuw creditcardnummer, uitgegeven door de nieuwe bank. De creditcard heeft meer gebruiksmogelijkheden dan de betaalpas, zoals online betalen en het reserveren van diensten ten laste van de bestedingslimiet, zoals autoverhuur. Bovendien kent de creditcard specifieke kredietmogelijkheden die verder reiken dan rood staan op de betaalrekening. Het rekeningoverzicht, de limieten en het eventuele krediet staan los van de betaalrekening en worden door de bank apart geadmistreerd. In deze omgevingen is het wel noodzakelijk aanpassingen door te voeren in het kader van NL IBAN-portabiliteit. Periodiek, meestal maandelijks, schrijft de bank de gemaakte uitgaven af van de betaalrekening die aan de creditcardadministratie is gekoppeld.

- **Uitgifte toegang tot nieuwe internetbankieromgeving.**

De nieuwe bank regelt de online toegang tot de nieuwe betaalrekening en stelt de overstappende klant in het bezit van een nieuw device of nieuwe toegangscode die al dan niet in combinatie met de betaalpas ook toegang geven tot andere bancaire diensten, zoals effecten, spaarrekeningen en leningen. Ook die zal de overstapper bij de nieuwe bank aanvragen en contractueel vastleggen. Verder zal de overstapper in de internetbankierenomgeving van de nieuwe bank nog een aantal zaken invoeren, zoals het adresboek, de periodieke betaalopdrachten, rekeningblokkades ter voorkoming van ongewenste incasso's en de dekking voor het betaalpasgebruik in het buitenland. De 'nieuwe' bank zal de gehele omgeving aanpassen om ervoor te zorgen dat, daar waar het IBAN getoond wordt of gebruikt kan worden, dit het meegenomen IBAN is.

- Uitgifte papieren overschrijvingsformulieren en afschriften

Overstappende consumenten die (tijdelijk) niet internetbankieren, kunnen van de nieuwe bank gepersonaliseerde overschrijvingsformulieren ontvangen; in geval van NL IBAN-portabiliteit met logo van de nieuwe en het IBAN van de oude bank. Ook zorgt de nieuwe bank dan voor eventuele periodieke papieren afschriften, zoals het rekeningafschrift, de financiële jaaropgaven, e.d.

- Uitgifte apps

De nieuwe bank regelt de toegang tot de eigen mobiel bankieren app die zich richt op dezelfde toepassingen als internetbankieren, maar zich in het bijzonder focust op de informatiebehoefte en het bankgebruik van de consument als deze onderweg is. Ook als hij of zij de mobiele telefoon als alternatief voor de betaalpas als betaalmiddel wil gebruiken, zal de nieuwe bank - als deze dat ondersteunt - dat opnieuw inregelen. Voor het doel van dit onderzoek is het van belang te constateren dat toegang tot apps altijd klantauthenticatie vereist, die veelal gekoppeld is aan de betaalrekening. De 'nieuwe' bank zal deze omgeving dus geschikt gaan maken voor NL IBAN-portabiliteit.

Banken met MKB klanten

Zoals in paragraaf 3.3.3 vermeld, kan ook het zakelijk bankbedrijf uitgifte en beheer van MKB-betalrekeningen verzorgen, alsook van alle voorkomende betaalproducten en diensten. In dat geval voeren de 'oude' en de nieuwe bank nagenoeg vergelijkbare aanpassingen door als binnen het particulier bankbedrijf. Omvat een bank zowel een particulier als een zakelijk bankbedrijf, geldt bovendien dat in voorkomende situaties aanpassingen in het particulier bankbedrijf (voor de particuliere betaalrekeningen) en in het zakelijk bankbedrijf (voor de zakelijke MKB-rekeningen) doorgevoerd worden. Zo zijn bijvoorbeeld de achterliggende systemen en applicaties voor beheer en uitgifte van het internetbankieren, de mobiel bankieren apps, de zakelijke creditcard, ondergebracht in aparte applicaties, processen en systemen.

NL IBAN portabiliteit en de 'oude' bank

Ook de 'oude' bank zal maatregelen nemen om juist te voorkomen dat transacties van een inmiddels geporteerde NL IBAN beschouwd worden als transacties van een eigen betaalrekeningnummer. De 'oude' bank zal die binnen de eigen systemen en processen dus blokkeren voor verder gebruik, zowel voor intern verkeer, als voor betalingsverkeer met andere banken. Deze bank zal bovendien aanpassingen doen een geporteerde NL IBAN als een NL IBAN van een andere bank te kunnen beschouwen. Daarnaast zal de 'oude' bank maatregelen nemen om het onmogelijk te maken geporteerde NL IBANs in de toekomst opnieuw uit te geven.

3.3.6 Inrichten proces van overdracht van oude naar nieuwe bank

Een complicerende factor bij nummerportabiliteit is dat één nummer niet gelijktijdig bij twee banken kan lopen. Dit betekent dat er een manier gezocht moet worden om van de ene naar de andere bank over te kunnen stappen met zo min mogelijk (tijdelijke) verstoring in de dienstverlening en in het betalingsverkeer zelf.

Bij een overstap met nummerbehoud zou er idealiter één 'big bang' moment gekozen dienen te worden waarop alle transacties en het gebruik van alle betaalproducten en -diensten door de 'nieuwe' in plaats van de 'oude' bank worden verleend. Immers één betaalrekeningnummer kan niet gelijktijdig bij twee banken 'openstaan' voor gebruik. Dit vereist een nauwgezet stappenplan voor de overstapper, de 'oude' bank en de 'nieuwe' bank, als ook voor de partijen die de transacties aanleveren (bedrijven, overheidsinstellingen en serviceproviders - en alle banken en processors verbonden aan het SEPA-betaalcircuit). Iedereen zou vanaf hetzelfde moment 'X' de switch moeten kunnen maken van de 'oude' naar de 'nieuwe' bank.

Wat is er nodig om overstappen met nummerbehoud soepel te kunnen uitvoeren?

- De 'nieuwe' bank zet alle gewenste betaalproducten en diensten voor de overstapper klaar, maar kan die pas 'activeren' op moment 'X'.
- De 'oude' bank blokkeert de betaalproducten en diensten van de overstapper per moment 'X' voor verder gebruik. Eventuele transacties die nog onderweg zijn binnen de bank of het SEPA-betaalcircuit, worden op de een of andere manier doorgeleid naar de 'nieuwe' bank.
- De 'oude' bank maakt een nadere afspraak met de overstapper over het op moment 'X' openstaande rekeningssaldo. Indien dat dan niet nul is, kan er een tegenrekening zijn afgesproken waar het naar wordt overgeboekt. Ingeval het saldo negatief is, zal wellicht worden afgesproken dat overstappen niet mogelijk is tot het moment waarop het saldo is aangezuiverd. Eventueel zouden banken kunnen inregelen dat de oude bank het definitief vastgestelde resterende saldo overboekt naar de nieuwe bank.
- Alle partijen in de betaalketen die het centraal raadpleegbestand gebruiken, worden vooraf in kennis gesteld van het moment 'X', zodat ze de aanpassingen op tijd kunnen doorvoeren en er zo voor kunnen zorgen dat de transacties via het desbetreffende NL IBAN ongestoord verwerkt blijven worden.
- De overstapper zal alle voorbereidingen hebben afgerond, in bezit zijn van alle nieuwe maar nog niet geactiveerde betaalproducten en diensten alvorens moment 'X' zich aandoet.

Het is waarschijnlijk niet uit te sluiten dat voor een correcte en zorgvuldige overgang het moment van uitzetten van de oude en dat van aanzetten van de nieuwe dienstverlening niet exact samenvallen. Gevolg zou dan zijn dat de overstapper gedurende een bepaalde periode niet of niet volledig aan het betalingsverkeer kan deelnemen. Bezien zou moeten worden hoe dit mogelijke nadeel van nummerportabiliteit het beste technisch en operationeel ondervangen kan worden.

NL IBAN-portabiliteit en de Overstapservice

Overstappen met of zonder behoud van het betaalrekeningnummer zal een keuze blijven voor de bankklant. Dit kan betekenen dat de huidige overstapservice blijft bestaan en er twee vormen van overstapservices bestaan: met en zonder nummerbehoud. In die situatie zouden klanten uiteraard nog altijd kunnen beslissen om zonder overstapservice van bank te wisselen, dus met ook een nieuwe NL IBAN, met de bankcode van de nieuwe bank.

3.3.7 Consumenten

Consumenten (en MKBers) hoeven geen technische aanpassingen te doen om met behoud van de NL IBAN naar een andere bank over te kunnen stappen. De overstapper heeft als voordelen dat het vertrouwde nummer kan worden behouden en dat relaties niet op de hoogte hoeven te worden gebracht van een nieuw betaalrekeningnummer.

Zoals in 3.3.5 bleek, zal de overstapper zelf nog wel het een en ander regelen, omdat hij alleen het nummer behoudt en niet de rekening met gebruik van de betaalmiddelen en toegangsopties van de 'oude' bank. De overstapper zal de dienstverlening bij de oude bank opzeggen en bij de 'nieuwe' bank aanvragen. Met o.m. als gevolg een nieuwe betaalpas, bank app en e-identificer t.b.v. de nieuwe internetbankierenomgeving, waar adressen, rekeningblokkades en periodieke opdrachten e.d. opnieuw worden ingevoerd.

Tot slot moeten overstappers er rekening mee houden dat de overstap enige tijd zal vergen en tot enige, tijdelijke onderbreking van de dienstverlening kan leiden.

Conclusies

De laatste 50 jaar heeft het Nederlandse betalingsverkeer een ontwikkeling doorgemaakt van een puur nationale betaalinfrastructuur met twee gescheiden betaalcircuits en verschillende verwerkings- en rekeningstandaarden tot één Europese betaalinfrastructuur, één open SEPA-betaalcircuit met voor alle betalingen in euro's dezelfde Europese verwerkings- en rekeningstandaarden (IBAN).

Het lijkt technisch mogelijk om binnen Nederland in de huidige Europese infrastructuur betaalrekeningnummers, te weten NL IBANs, te porteren, zodat consumenten en MKB-bedrijven naar een andere bank kunnen overstappen met behoud van hun huidige IBAN. Dit is complex en vergt inspanningen van banken, verwerkers van betalingsverkeer, service providers en ook van bedrijven en overheidsinstellingen.

Een belangrijke technische belemmering is dat er ingeval van NL IBAN-portabiliteit niet meer automatisch van kan worden uitgegaan dat de bankcode in het IBAN verwijst naar de bank waar de betaalrekening wordt aangehouden. Hierdoor komt een transactie op een geporteerde IBAN niet aan bij de bank waar die rekening op dat moment loopt. Om dat te voorkomen kan een centraal bestand met geporteerde NL IBANs nodig zijn, dat marktpartijen op diverse punten in het verwerkingsproces kunnen raadplegen. Daartoe zullen zij hun systemen en processen technisch en operationeel moeten aanpassen.

De impact lijkt het grootst voor banken en processors die grote aantallen betalingen in geautomatiseerde processen verwerken, waarbij in tal van applicaties wordt vastgesteld bij welke bank een IBAN loopt. Tevens is er een belangrijke impact in de applicaties en systemen bij banken die zorgen voor de uitgifte en het beheer van de verschillende betaalproducten. Hierdoor zou NL IBAN-portabiliteit tot een volledige redesign van de verwerkingsketen of andere interne productprocessen kunnen leiden.

Deze technische en operationele impact van NL IBAN-portabiliteit kan niet beperkt blijven tot de Nederlandse marktpartijen, omdat de Nederlandse betaalmarkt sinds 1 augustus 2014 onderdeel is van de Single Euro Payments Area. Dit impliceert dat alle Nederlandse betaalrekeningen vanuit alle SEPA-landen direct bereikbaar zijn. Om te voorkomen dat transacties uit het buitenland ten gunste of ten laste van geporteerde NL IBANs uitvallen, zullen ook alle binnen SEPA actieve buitenlandse banken en processoren het centrale bestand willen raadplegen en hun processen hierop inrichten.

Naast bovenstaande aanpassingen zijn nog technische en procesmatige maatregelen nodig om de feitelijke overstap met nummerbehoud goed te regelen. Voor de bij de overstap betrokken banken is er de technische impact van de afbouw van de oude betaalrekening met de gekoppelde dienstverlening en de inrichting van de nieuwe betaalrekening met de nieuwe dienstverlening en ook van het proces van overdracht.

De 'nieuwe' bank moet een -niet zelf uitgegeven- NL IBAN van een andere bank gaan herkennen als 'eigen IBAN' en deze correct in haar systemen en processen opnemen. Hiertoe zal de nieuwe bank in tal van omgevingen, interfaces, databases en applicaties aanpassingen doen. De 'oude' bank zal er juist voor zorgen dat geporteerde - zelf uitgegeven nummers - niet opnieuw kunnen worden uitgegeven en dat deze in het vervolg herkend gaan worden als een IBAN van een andere bank. En uiteraard zal de 'nieuwe' bank een nieuwe betaalrekening, betaalpas en toegang tot internetbankieren, mobiel bankieren e.d. regelen.

Een complicerende factor bij NL IBAN portabiliteit is tenslotte dat één nummer niet gelijktijdig aan twee banken kan behoren, zodat beide betrokken banken technische en procesmatige maatregelen moeten nemen om de overdracht correct en met zo min mogelijk verstoring van de dienstverlening te kunnen regelen.

Het lijkt technisch mogelijk om in de huidige infrastructuur overstappen met behoud van het NL IBAN te realiseren. Gelet op de verwachte complexiteit van de technische, operationele en procesmatige invoering en gevolgen voor banken en processors, ook buiten Nederland, is dit echter niet aan te raden.

Mei 2016,
Amsterdam

De Nederlandsche Bank,
Rein Kieviet

Pro2Change,
Sandra Schriek

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEM